

① هفتم اردیبهشت ۱۳۶۰. راه‌پیمایی اعتراضی مجاهدین خلق معروف به منافقین. نزدیکی بنی‌صدر به آن‌ها خط قرمز نظام بود و از دلایل اصلی برای کنارزدن بنی‌صدر.

«تبعید، داستانی قدیمی برای رئیس‌جمهور سابق ایران است.»

تیتر روزنامه‌ی Chicago Tribune، هشتم مرداد ۱۳۶۰

① تجمع مردمی که منتظر اعلام نتیجه‌ی رأی‌گیری درباره‌ی کفایت سیاسی رئیس‌جمهور بنی‌صدر در مجلس بودند که رأی آورد و بنی‌صدر به خط پایان رسید.

می‌پردازد به یک نکته‌ی مهم اشاره می‌کند و آن تأثیر اطلاعاتی است که با نیروی انسانی به دست می‌آید و می‌گوید آمریکا باید توانمندی اطلاعاتی‌اش را بهبود بخشد و تأکید می‌کند: «به نیروی انسانی برای جمع‌آوری اطلاعات نیاز است. ادوات فنی، ردیابی‌های الکترونیکی، عکس‌های ماهواره‌ای و سایر موارد مهم‌اند، ولی آن‌ها بدون خونریزی هستند و ضروری است که با نیروی انسانی ترکیب شوند که می‌تواند احساس کند وضعیت روی زمین از چه قرار است.»

فرماندهان ایرانی شناسایی دقیق از وضعیت دشمن را سرلوحه‌ی کارشان قرار دادند و از مهر ۶۰ با عملیات ثامن‌الائمه چندین پیروزی بزرگ را در مدت حدود ۹ ماه رقم زدند که یکی از بزرگ‌ترین تحولات در تاریخ ایران در دوره‌ای محدود است و بخش بزرگی از این پیروزی‌ها ریشه در شناخت دقیق از وضعیت دشمن داشت؛ به عنوان نمونه، نیروهای شناسایی پیش از عملیات ثامن‌الائمه می‌گویند: «ما دشمن را کاملاً می‌شناختیم. حتی وقتی خمپاره‌های شلیک می‌کردند، می‌فهمیدیم مسئول قبضه شلیک کرده یا کسی دیگر. تعداد سنگرهای تیربار، محل دقیقشان و ساعت تعویض نگهبان‌ها را هم می‌دانستیم.» این شناخت دقیق در عملیات‌های پیروز بعدی نیز نقش غیرقابل‌انکاری به عهده داشت.

حضور کلاه‌دوز به عنوان قائم‌مقام سپاه هماهنگی ارتش و سپاه را بسیار بیشتر کرده بود.

در دوره‌ی جدید برخی خلاقیت‌ها از جمله آغاز حمله در شب و تکیه بر راهکارهایی که دشمن را غافلگیر می‌کرد، مورد استفاده قرار گرفت اما یکی از تأثیرگذارترین پارامترها انجام شناسایی‌های بسیار دقیق توسط نیروی انسانی بود که حسن باقری در سپاه آن را بنیان گذاشته بود. این اطلاعات دقیق وقتی با اطلاعات عکس‌های هوایی و تجربه و دانش برخی فرماندهان ارتش همراه می‌شد، در فضای همدلانه امید زیادی برای پیروزی ایجاد می‌کرد. جان نیکسون سال‌ها بعد در کتاب بازجویی از صدام، هنگامی که به بررسی درس‌های جنگ آمریکا با عراق

② ۶ اردیبهشت ۱۳۶۰، یکی از جلسات شورای عالی دفاع با ریاست بنی‌صدر. چمران و فلاحی دو سوی او نشسته‌اند.

رسیدن به توافق به مذاکره بنشینیم. باید درک کنند که ادامه‌ی جنگ یا سخن از عقب‌راندن نیروهای عراق از مناطقی که به دست آورده با تکیه بر قدرت، مسئله‌ای غیرممکن است.»

در ارتش نیز نگاه‌های متفاوتی وجود داشت، هنوز ظهیرنژاد، فرمانده نیروی زمینی ارتش، در پیروزی‌های بزرگ‌تر ایران تردید داشت. ۱۹ تیر تیمسار فلاحی که امام او را مأمور کرده بود وظایف بنی‌صدر را در جبهه پیگیری کند، در جلسه‌ی شورای عالی دفاع گفت که ظهیرنژاد، فرمانده نیروی زمینی، اعتقادی به حرکت ارتش ندارد و معتقد است وضع کنونی محفوظ باشد. فلاحی نامه‌ای را از یعقوب حسینی، معاون عملیاتی ظهیرنژاد، برای اعضای جلسه خواند که در آن آمده بود «ارتش را در وضع کنونی قادر به اخراج ارتش عراق نمی‌داند و محتاج به دو، سه لشکر جدیدالتأسیس می‌باشد که به این زودی‌ها امکان ایجاد آن نیست.» اما فلاحی به عملیات معتقد بود و گزارشی هم که از وضعیت مهمات جنگی می‌داد امیدوارکننده بود.

③ تصویری از عملیات ثامن‌الائمه. پیروزی در این عملیات آغاز تحول بزرگ در سرنوشت جنگ بود.

منابع پرده‌ی پنجم

- 1981, February 4; St. Louis Post-Dispatch
- 1980, July 13; CIA Records, Iran: Popular Discontent and A New Phase of Revolution
- 1981, July 30; Asbury Park Press
- 1981, July 30; Chicago Tribune

- جنگ بازیابی ثبات، محمد درودیان، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- عبور از بحران، اکبر هاشمی رفسنجانی، خاطرات سال ۱۳۶۰، دفتر نشر معارف انقلاب، چاپ اول، ۱۳۸۱.
- بازجویی از صدام، جان نیکسون، ترجمه‌ی هوشنگ جبرانی، کتاب پارسه، چاپ پنجم، ۱۳۹۶.
- نبردهای شرق کارون به روایت فرماندهان، علی بنی‌لوحی و دیگران، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، چاپ دوم، ۱۳۸۲.

